

2020 Rapport fra vurderingsutvalget for lyrikk

Rapporten er et samarbeid mellom utvalgsleder og administrasjonen.

Fakta om påmeldinger og innkjøp/statistikk

Generelt

	Påmeldt	Innkjøpt	Avslått
Parallellutgave	82	56	20
Kun p-bok	22	6	14
Nynorsk	26	16	9
Bokmål	78	46	25
Forfatter - kvinne	38	22	13
Forfatter - mann	62	38	20
Voksen	100	61	31
Barn og unge	4	1	3
Debutant	21	10	11
Kategori 1	76	56	13
Kategori 2	28	6	21
Titler vurdert av suppleant	8	5	3
Totalt*	104	62	34

* En tittel gjenstår per 19. mars 2021.

Påmeldings-/innkjøpstall siste 3 år

	Påmeldt	Innkjøpt	Avslått
2020	104	62	34
2019	100	65	19
2018	94	64	15

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2020

Forlag	Påmeldt	Innkjøpt	Avslått
AUDIATUR BOKHANDEL AS	1	1	-
AURORA DESIGN & MEDIA AS	1	-	1
AYRES LESLIE	1	-	1
BORGLUND FORLAG KARI PAULINE KLEPP	1	-	1

Forlag	Påmeldt	Innkjøpt	Avslått
CAPPELEN DAMM AS	16	13	2
DAT AS	1	1	-
DET NORSKE BIBELSELSKAP	1	-	1
DREYERS FORLAG OSLO AS	1	1	-
EFREM FORLAG AS	1	-	1
ELEFANTUS AS	1	-	1
ERLEND WICHNE FORFATTER OG OVERSETTER	1	-	1
FALCK FORLAG AS	1	1	-
FANFARE AS	1	1	-
FORLAGET OKTOBER AS	7	6	-
FORLAGSHUSET I VESTFOLD AS	2	-	2
FORLAGSHUSET VEST AS	1	-	1
GEIRR LYSTRUP	1	-	1
GYLDENDAL NORSK FORLAG AS	4	2	1
H ASCHEHOUG & CO W NYGAARD AS	9	8	1
H E BRAMNESS Hanne Elisabeth Bramness*	3	1	1
HEIM BOKFORLAG AS	1	-	1
HERMES ACADEMIC PUBLISHING & BOOKSHOP AS	1	1	-
HIMLE FORLAG	1	-	1
INKOGNITO PUBLISERING DA	6	-	6
IVAR ORVEDAL	1	1	-
KAPABEL FORLAG AS	1	-	1
KOLON FORLAG	8	7	-
MENTOR MEDIER AS	1	-	1
MIDGARD TORSTEIN BUGGE HØVERSTAD	1	-	1
MORILD FORLAG Louis Arnold Jacoby	1	-	1
SANNE TEGN FORLAG	1	-	1
SIGRUN GLOMSÅS	2	1	-
SOLUMBOKVENNEN AS	6	5	-
STIFTINGA DET NORSKE SAMLAGET	7	7	-
STRAWBERRY PUBLISHING AS	1	1	-
SVEIN SANDNES BOKFORLAG AS	1	-	1
T A MOEN	1	-	1
TATT FRA MUNNEN AASTA DIESCH JELMERT	1	-	1
TIDEN NORSK FORLAG	5	3	1

Forlag	Påmeldt	Innkjøpt	Avslått
TORE EDLAND	1	-	1
TRANSFE:R FORLAG AS	1	1	-
Forlag totalt	41	62	34

* En tittel gjenstår per 19. mars 2021.

Om utvalget

Lyrikkutvalget har i 2020 bestått av følgende faste medlemmer. Espen Stueland, Rita Mundal, Morten Wintervold og Nora Simonhjell. Simonhjell har fungert som utvalgets leder. Suppleant er Hans Kristian Rustad, mens Thor Magnus Tangerås har vært vara for utvalget. Stueland erstattet Silje Solheim Karlsen som gikk ut av utvalget etter fire år. Alderssammensetningen spenner fra 39 år til 50 år. Utvalgets medlemmer er bosatt fra Kristiansand via Voss og Lom til Tromsø. To av medlemmene er aktive poeter (og en tredje er tidligere), en er bibliotekar, to av de faste medlemmene er tilknyttet universitetssektoren. Det samme er suppleant og vara. Suppleant og vara arbeider begge i Oslo, men bare en er bosatt der.

På grunn av de nasjonale retningslinjene for smittevern, var det bare mulig å avvike ett av utvalgets møter fysisk i Oslo. De andre fem møtene er avviklet digitalt over plattformene teams og zoom. Dette er en krevende samarbeids- og samtaleform. Det har ført til at vi har hatt flere og noe kortere møter enn tidligere. På den ene siden fører dette til en mer kontinuerlig og fokusert dialog, men på den andre siden er det utmattende å gjennomføre møtene digitalt. Dessuten hindrer den digitale formen i å føre mer uformelle samtaler rundt lyrikken og utvalgsarbeidet. De uformelle samtalene er viktige for å utvikle en åpen og utviklende samtale og samhandlingskultur. Utvalget vil derfor understreke viktigheten av å legge til rette for fysiske møter i utvalget. Dette er særlig viktig når et nytt utvalg skal etablere seg og starte et samarbeid. En kombinasjon mellom fysiske og digitale møter kan bli en god arbeidsform.

Kommunikasjonen mellom utvalget og administrasjonen går for det meste over e-post og de digitale plattformene teams og zoom. Vi har hatt en god dialog og samarbeidsform med våre kontaktpersoner.

Trender og tendenser både i påmeldte og innkjøpte titler

Norsk lyrikk er en rik og levende sjanger som stadig fornyer seg. Det er stor variasjon både i lyriske sjangre, skrivestiler, tematikker og formelle uttrykksformer.

Det er en del tendenser som går igjen fra år til år. Også i 2020 ser vi en tematisering av ung psykisk helse og uhelse. Dette er en tendens som går på tvers av lyrikken for voksne, og den lyrikken som er skrevet primært rettet mot ungdom som målgruppe. Kvaliteten på disse samlingene er sterkt varierende. Det er ikke bare de unge forfatterne som er opptatt av helse, fysiske og psykiske forandringer og konkrete erfaringer knyttet til bestemte livsfaser. En rekke eldre og særlig mannlige poeter skriver med bakgrunn i eget liv, og har et erindrende og gjerne noe nostalgisk perspektiv på lyrikken og den nærstående alderdommens utfordringer. Her er aldri- og memoarperspektivet ofte også ispedd en tanke livsvisdom, eller også humor. Noen samlinger av kvinnelige lyrikere er opptatt av endringene i kvinneliv og kvinnehistorie, og gjerne satt inn i en mor-datter-datterdatterkontekst.

I flere år har norsk samtidspoesi hatt en tydelig interesse for miljø, klimatrusselen og overordnede økokritiske perspektiver, og det rettes en sterk oppmerksomhet mot naturens egenverdi. En rekke poeter er opptatt av å undersøke stedets – både byer og bygders – egenart og historie, og flere bøker er skrevet med utgangspunkt i reiser. Her danner stedet man reiser til, eller oppholder seg gjerne ofte også det tematiske og historiske utgangspunkt for diktene.

Innflytelsen fra Instagrampoesien kommer til uttrykk i flere samlinger. Instagrampoesien er et supplement i den norske lyrikken og kan gjøre nye lesergrupper oppmerksomme på denne sjangeren, men faller gjerne gjennom som helhetlige verk når den samles i bokform. Det har også vært en tendens til at det som tradisjonelt blir regnet som sanglyrikk har kommet som egne utgivelser. Også her er kvaliteten sterkt varierende. Det er fremdeles få lyrikere med bakgrunn fra det samiske området, men parallellutgivelser på norsk og samisk forekommer. Slike utgivelser ser vi på som viktige, siden de viser de forskjellige språkernes egenart.

Det er en økning i utgivelser som retter seg direkte til barn og ungdom som målgruppe. Dette ser vi som en interessant tendens, men kvaliteten på de bøkene som

retter seg særlig mot ungdom er sterkt varierende. Barn og ungdom fortjener å møte en rik, utfordrende poesi. Dette gjelder både iht. det tematiske innholdet og det formelle uttrykket. Lyrikken for barn og unge fortjener også å bli lest, vurdert og kvalitetssikret av et utvalg som har kompetanse på mangfoldigheten av lyriske uttrykksformer.

Vi kan se en økning av utgivelser fra små og nyetablerte forlag. Mange av disse samlingene har gjerne utgangspunkt i krevende livshendinger, men er ofte preget av dårlig redaksjonelt arbeid, og mangler gjerne et bevisst forhold til språk og form. I noen tilfeller har vi sett at poetene har stort potensiale, men at de ikke har fått tilstrekkelig motstand og konstruktive råd til at samlingene som helhet framstår med helhet og kvalitet.

Utvalgets arbeid med gjendiktninger er både stimulerende, spennende og krevende. Vi ser en stor variasjon i de verkene og forfatterskapene som gjendiktes. Både klassiske verk, sentrale verk (eller utvalg) av store internasjonale poeter, samt mer ukjente og krevende lyriske sjangere fra språkområder de fleste ikke har kjennskap til, oversettes. Det oversettes flere verk av yngre skandinaviske poeter. På den ene siden oppleves det som litt unødvendig å oversette forfattere i tidlig fase av et forfatterskap, men på den andre siden introduseres de til et norsk publikum. Men, en kan spørre seg om hvorfor en i stedet ikke sørger for at kanoniserte utgivelser også blir tilgjengelig for norske lesere? Her ser vi at noen forlag satser sterkt på den oversatte samtidslyrikken gjennom egne serier med gjendiktninger. Gjennomgående er disse av høy kvalitet.

Debatter og medieoppslag

I forbindelse med at en samling med dikt for ungdom ikke ble kjøpt inn, tok *Klassekampen* tak i denne saken og lederen ble intervjuet i to små saker (medio juni) i den forbindelse. I begge tilfeller uttalte hun seg om lyrikkutvalgets generelle arbeidsrutiner og kriterium for vurderingen av bøkene. I forbindelse med at den siste boken til en velrennomert lyriker ikke ble kjøpt inn, trykket *Dag og Tid* (06.01.21) en kommentar av en annen poet. Lyrikkutvalgets leder fant det ikke naturlig å kommentere denne.

Utvalgets tanker om ordningens rammer og innretning

Lyrikkutvalget var ikke av de utvalgene som var direkte inkludert i arbeidet med utarbeidelsen av de nyere retningslinjene for innkjøpsordningene på bakgrunn av rapporten *Logikker i strid*. Utvalgets leder var digitalt til stede under seminaret da rapporten ble lansert. De høringsutkastet ble sendt ut, gikk utvalget grundig inn i utkastet og leverte en fyldig høringsuttalelse (levert på e-post 04.12.2020). Her argumenterte vi mellom annet for at lyrikken for barn og unge fremdeles burde vært lagt til vårt utvalg siden det er viktig at barn og unge møter tekster av god kvalitet. Dessverre ble ikke dette innspillet tatt til følge.

Et av våre andre konkrete forslag var derfor at det behandlende utvalget blir supplert med en leser med kompetanse innenfor lyrikk i behandlingen av lyrikken for barn og unge. Vi vurderer utvidelsen av suppleantordningen med en ekstraleser som hensiktsmessig. En styrking av utvalget med et medlem med erfaring med gjendiktningarbeid synes også hensiktsmessig.

Om arbeidet med gjendiktninger

Utvalgets arbeid med gjendiktninger er avhengig av at vi har gode konsulentuttalelser tilgjengelige. Vi har ikke automatisk tilgang til originalverkene. I år har behandlingen av flere av gjendiktningene vært ekstra tidkrevende siden det i mange tilfeller ikke har foreligget konsulentuttalelser på det tidspunktet bøkene skulle behandles i møtet. For å lette utvalgets arbeid, og for å hindre dobbeltarbeid besluttet vi derfor å utsette behandlingen av de bøkene hvor de språklige konsulentuttalelsene ikke forelå til det aktuelle møtet. I et par tilfeller ble en bok derfor overført fra flere møter. Dette er uheldig både for det aktuelle forlaget som venter på en avgjørelse for den aktuelle boken, og det er uheldig siden utvalgsmedlemmene i flere tilfeller har måttet lese verkene på nytt siden det da hadde gått så lang tid mellom første gangs lesning og endelig behandling. Vi vil likevel understreke at praksisen med å utsette diskusjonene om bøkene til uttalelsene foreligger, er en rutine vi vil holde fast på. Denne praksisen hindrer at vi

fatter et vedtak som ut fra de vurderingskriteriene som vi bruker på originalverkene jf. helhetlig estetisk verk og redaksjonell behandling, for så å få en vurdering som sier at den språklige siden av gjendiktningen ikke holder mål. Dette har skjedd i noen tilfeller, og har ført til noen uheldige dilemmaer for oss. Den nye praksisen med å utsette hele diskusjonen av verket til konsulentuttalelsen foreligger gjør at vi kan gjøre en mer helhetlig og samlet vurdering av verket i en felles diskusjon.

Vurderingen av gjendiktningene er som nevnt krevende. Selv om språklige kvaliteter isolert sett er gode nok, kan avslagene være begrunnet i oversettelses manglende redaksjonelle arbeid, eller at overføringen av originalens meningsinnhold er utilstrekkelig, eller motsatt.

En annen ting vi vil påpeke iht. de språklige konsulentuttalelsene er at de spriker veldig både i omfang og format. En mer standardisering av hva konsulentene skal vektlegge som er antydnet i revisjonen av litteraturutvalgenes arbeidsbeskrivelser er derfor noe vi ser fram mot. Dog må det innvendes at det fremdeles må gjøres rom for et visst skjønn, og at konsulentuttalelsene bare må være rådgivende. Dessuten er det viktig for oss at konsulentuttalelsene skal være signerte. Dette er mest redelig for alle parter, og et sentralt tillitsbyggende ledd mellom utvalget og konsulent.

Innkjøpslister som vedlegg til rapport – endelig liste for året